۷۰۰ هزار هکتار عملیات اجراشده آبخیزداری

۲/۵ میلیون هکتار مطالعات تفصیلی انجام‌شده

۵/۵ میلیون هکتار مساحت مناطق مستعد آبخیزداری

۸ میلیون هکتار وسعت اراضی ملی

۱۱/۶ میلیون هکتار وسعت کل استان

یک تخصیص نصفه و نیمه

درباره طرح‌های آبخیزداری و مزایای آن که معطل اعتبارات مناسب است

گزارش روز

خبرنگار
سعیده آل‌ابراهیم

قدیمی‌ها می‌گفتند باران با خودش برکت می‌آورد، اما دروغ چرا، اهالی روستای ما (آق کاریز قوچان) هر بار که ابرهای سیاه بالای سر ده چنبره می‌زدند، تن و بدنشان می‌لرزید که مبادا سیل دوباره به جان زمین‌های کشاورزی‌شان بیفتد و دام‌هایشان را تلف کند؛ تازه اگر فقط به تخریب دام و محصولات رضایت می‌داد. به گوشم رسیده بود که بعضی روستاها توانسته‌اند سیل را مهار کنند و دیگر باران نه تنها قاتل محصولاتشان نشده، بلکه قنات‌هایشان را نیز سیراب کرده است. «آبخیزداری» همان سدی بود که جلوی سیلاب، قد علم کرده بود.

مقاومت اهالی دربرابر اجرای طرح

«بارها سیلاب به روستایمان زده بود و علاوه بر خسارت‌هایی که به اهالی وارد کرده بود، تنها مسیر ارتباطی بین ده و شهر را هم مسدود کرده بود.» این‌ها را حسن ایمانی، دهیار روستای آق کاریز قوچان، می‌گوید که چند سال پیش به نمایندگی از اهالی روستا از اداره‌کل منابع طبیعی خراسان رضوی درخواست کرد طرح آبخیزداری را در روستایشان اجرا کنند تا رودخانه‌ای که با چند شاخه از غرب به یک شاخه در نزدیکی روستا می‌رسید، مهار شود.

البته این درخواست بدون حاشیه نبود و با مقاومت مردم روبه‌رو شد. به‌گفته ایمانی، اهالی روستا ابتدا گمان کردند که اگر این طرح اجرا شود، ممکن است به بهانه اینکه زمین‌هایشان در طرح قرار گرفته است، مالکیتش را از آن‌ها بگیرند؛ به همین دلیل طرح را در دره و کوه‌های روستا اجرا کردیم که دیگر نگرانی‌ای باقی نماند. بعد از رفع این دغدغه، همراهی مردم بیشتر شد و حتی قبول کردند که با مشارکت خود، هزینه مطالعات طرح را که آن زمان حدود ۵ میلیون تومان بود، پرداخت کنند. همچنین اهالی هر کاریدی را که از دستشان برمی‌آمد، انجام دادند. اما انگار در زمان شروع کارهای اجرایی طرح هم، هنوز به باور قلبی نرسیده بودند.

ایمانی هنوز به خاطر دارد که اهالی روستا با او سرسنگین شده بودند و از گوشه و کنار می‌شنید که گفته بودند: «پولمان را به جای روستا در بیابان هزینه می‌کنند که برای روستا بی‌فایده است.» اما دهیار روستای آق کاریز این حرف و حدیث‌ها را به جان خرید؛ چون از نتیجه آن مطمئن بود. حال حدود شش سال از اجرای آبخیزداری در این روستا گذشته است و آن‌ها افسار سیلاب را به دست گرفته‌اند. دیگر باران بی‌امان هم برای این روستا بی‌خطر است.

ممکن بود شهر را از دست بدهیم

«اگر طرح آبخیزداری اجرا نشده بود، ممکن بود شهر را از دست بدهیم.» این تعبیر نماینده مالکان قنات‌های شش‌گانه شهر جغتای است که میزان تخریب سیلاب‌ها پیش از این طرح را این‌طور توصیف می‌کند: «سیل، خاک را دچار فرسایش کرده بود. از طرفی به دلیل خشک‌سالی مرتع نیز کم شده بود. از همه مهم‌تر سال‌ها پیش سیلاب، خسارت جانی هم بر جای گذاشته بود. اگر بند آبخیز ساخته نمی‌شد، فقط زمین‌های کشاورزی خسارت نمی‌دید، بلکه ممکن بود شهر هم از بین برود.»

ناصر جغتایی با اشاره به اینکه مردم پیش از سال ۱۳۹۰ آشنایی چندانی با طرح آبخیزداری نداشتند، اما خودشان به صورت محلی بندهای خاکی را اجرا کرده بودند، ادامه می‌دهد: درنهایت مردم علاوه بر مشارکت مالی، برای ساخت بند با سازه‌های مدرن نیز کمک کردند. اکنون نیز به اجرای چند بند دیگر نیاز داریم که امیدواریم با همکاری منابع طبیعی و مشارکت مردم به سرانجام برسد.

جان دوباره سفره‌های آب زیرزمینی

روستای براکوه رشتخوار نیز بیش از پانزده سال است که بند نه متری در آن احداث شده است و از طغیان سیلاب جلوگیری می‌کند. سالاری، دهیار روستا، درباره اثرات مفید اجرای آبخیزداری برای این آبادی، اظهار می‌کند: اجرای این طرح، موجب شده است سفره‌های زیرزمینی وضعیت خوبی داشته باشند و چاه‌های پایین دست نیز بدون آب نمانند. او با اشاره به اینکه اداره‌کل منابع طبیعی صفر تا صد این کار را انجام داده است، می‌گوید: این روستا حدود ۹۵۰ نفر جمعیت دارد که با اجرای این طرح، دیگر خسارت نمی‌بینند. صحبت‌های اهالی روستا درباره مزیت آبخیزداری، نشان می‌دهد که باید به آن، فراتر از یک پروژه عمرانی نگاه کرد که هدفش سازگاری با طبیعت به جای مقابله با پدیده‌های طبیعی است، به طوری که بتوان بیشترین بهره را از نعمت باران برد و کمترین خسارت را از آن متحمل شد.

تأثیر پروژه ۱۰۰درصد، تخصیص بودجه ۵۰درصد

به‌گفته معاون آبخیزداری اداره‌کل منابع طبیعی و آبخیزداری خراسان رضوی، ۷۰۰ هزار هکتار عملیات آبخیزداری اجرا شده و ۱/۸ میلیون هکتار باقی مانده است که نیاز به ۳ هزار میلیارد تومان اعتبار دارد و این میزان با اعتبارات سالانه همخوانی ندارد و برای پیشبرد بیشتر کار، نیاز به تزریق اعتبار بیشتر با مشارکت خیران است.

محسن آبیار در گفت‌وگو با خبرنگار شهرآرا، بیان می‌کند: امسال اعتبارات درنظرگرفته شده برای حوزه آبخیزداری، حدود ۲۰۰ میلیارد تومان بوده که طی چند سال اخیر، تغییر چندانی نداشته است؛ البته همین اعتبار به مرحله تخصیص که برسد، نیمی از آن تحقق پیدا می‌کند، بنابراین با این اعتبارات و مشارکت خیران، درنهایت بتوانیم سالانه حدود ۵۰ هزار هکتار طرح آبخیزداری را پیش ببریم.

او آبخیزداری را «مدیریت منابع زیستی یک حوزه آبخیز» تعریف می‌کند و می‌گوید: این مدیریت باید طوری رقم بخورد که بهترین بهره‌وری مدت‌دار را از این منابع داشته باشیم. برای اجرای این طرح‌ها، نیاز به انجام مطالعات است که اگر ده یا پانزده سال از این زمان بگذرد و طرح اجرا نشود، طبیعی است که توپوگرافی زمین و کاربری‌ها تغییر می‌کند و باید دوباره مطالعه انجام شود.

آبیار به بازنگری مطالعه در برخی موارد اشاره می‌کند و می‌گوید: به همین دلیل با وجود اینکه درخواست‌های مکرری از سوی مردم برای انجام مطالعات در مناطق مختلف داریم، این کار را شروع نکرده‌ایم؛ زیرا با روند تزریق اعتبارات، دوباره مشمول زمان و هزینه مجدد خواهد شد.

نیاز به مشارکت خیران در اجرای پروژه‌ها

اما مشارکت خیران براساس گفته‌های معاون آبخیزداری اداره‌کل منابع طبیعی استان، هنوز کم است و شاید در سال‌های اخیر فقط سه طرح بوده که با مشارکت آستان قدس رضوی یا خیران به صورت صددرصد اجرا شده است: «باتوجه به اینکه تاکنون صفر تا صد این طرح‌ها را آبخیزداری با هزینه خود اجرا کرده است، اکنون تغییر این رویکرد، زمان بر است.»

آبیار معتقد است که فرهنگ‌سازی در افزایش سهم مشارکت خیران در پروژه‌های آبخیزداری، مؤثر است و در همین راستا، این اداره‌کل جلساتی با دهیاران برگزار کرده است و نحوه مشارکت را به آن‌ها اعلام کرده‌اند: «با انجام این اقدام، بین یک‌ونیم تا سه برابر خروجی آبدهی منابع آبی افراد در روستاها یا شهرستان‌ها افزایش می‌یابد و بی‌شک اثر ریالی این موضوع را خودشان مشاهده خواهند کرد.»

۶ سازه آبخیزداری در مشهد

«آبخیزداری» حتی می‌توانست دوای درد سیل اردیبهشت سال گذشته در مشهد هم باشد و دست‌کم از خسارات ویرانگر آن بکاهد. آبیار در این زمینه با بیان اینکه سیلی که به ورودی مشهد آمد به دلیل تغییر کاربری‌ها و اتفاقات دیگری بود که رخ داد، می‌گوید: اما طبیعی است که اگر این طرح در بالادست اجرا می‌شد، می‌توانست خسارات بسیار بسیار کمتری به دنبال داشته باشد. همان موقع نیز این طرح در یکی از آبراه‌های منتهی به بالادست سیدی اجرا شده بود و توانست همان آبراهه را کنترل کند.

به‌گفته وی، از سال گذشته تاکنون، سه سازه دیگر نیز در ارتفاعات مشهد ساخته شده است و اکنون شمار سازه‌های آبخیزداری در این شهر به ۶ عدد می‌رسد که از آن میان، چهار سازه به بهره‌برداری رسیده و دو سازه دیگر در مراحل پایانی کار است.

«هر هکتار آبخیزداری مساوی با ۳/۵ میلیون تومان هزینه است.» این جمله را آبیار می‌گوید و ادامه می‌دهد: اولویت‌بندی برای اجرای پروژه‌ها، ابتدا برای نقاطی است که سیل به آن خسارت می‌زند و در اولویت دوم، تغذیه قنات‌ها در دستورکار قرار می‌گیرد. نکته بعدی این است که پروژه‌های آبخیزداری باید به طور ۱۰۰درصد اجرا شود تا نتیجه بدهد و نمی‌توان چند پروژه را به طور هم‌زمان شروع کرد.

از نظر معاون اداره‌کل منابع طبیعی استان، مهم‌ترین مانع بر سر راه آبخیزداری، بودجه و پس از آن کمبود نیروی انسانی است: «نیروهای ناظر در شهرستان مشهد به صورت مشترک از واحدهای دیگر این کار را نیز انجام می‌دهند. اما در کل استان، ۱۰ نیرو برای این کار داریم. با وجود اینکه جایگاه آبخیزداری در جامعه تشریح می‌شود، آن طور که باید به آن توجه نمی‌شود.»

آموزش قانون در بوستان ترافیک

روایتی از آنچه این روزها در بوستان ترافیک مشهد می‌گذرد

خبرنگار
فاطمه غلامی

صبحی دل‌انگیز در پاییز مشهد، بوستان ترافیک رنگ و بویی دیگر دارد. صدای سوت مربیان، چراغ‌های راهنمایی روشن، مسیرهای خط‌کشی شده و تابلوهای رنگارنگ، همه دست به دست هم داده‌اند تا کودکان را به سفری متفاوت ببرند؛ سفری نه فقط برای بازی، بلکه برای یادگیری قانون، مسئولیت و ایمنی. در این شهر کوچک در دل مشهد، هر کودک نقش‌آفرین است. هر کودک، شهروندی است که آینده ایمن‌تر را تمرین می‌کند. در طول سال جاری، بیش از ۳ هزار کودک و نوجوان مشهدی قدم به این شهر کوچک گذاشته‌اند تا الفبای ایمنی را نه در کتاب‌ها که در بوستان تجربه کنند.

صدای دانش‌آموزان از دل بوستان

سارا، دانش‌آموز کلاس سوم، می‌گوید: اینجا یاد گرفتم قبل از عبور از خیابان بایستم، چراغ را نگاه کنم و تا سبز نشده، حرکت نکنم. حس خوبی دارد که خودم هم قانون را رعایت کنم، نه فقط بزرگ‌ترها. مربی‌ها با حوصله توضیح می‌دهند و ما تمرین می‌کنیم. این باعث می‌شود در خیابان هم حواسمان جمع باشد.

دینا، کلاس دومی پرانرژی، در حال دوچرخه‌سواری، با هیجان تعریف می‌کند: دوچرخه‌سواری با تابلوها و چراغ‌ها، خیلی جالب بود. فهمیدم حتی وقتی سرگرم هستیم، باید حواسمان به مسیر و دیگران باشد. وقتی تابلوی ایست را دیدم، به خاطر تمرین اینجا فوراً ترمز کردم. الهام رضوی، معلم کلاس سوم دبستان ناحیه ۲، نیز که همراه دانش‌آموزانش به بوستان آمده است، از تأثیر این آموزش‌ها می‌گوید: در کتاب‌های مدرسه، مفاهیم قوانین و ایمنی هست اما ملموس نیست. امروز دانش‌آموزان دیدند که این قوانین در زندگی واقعی چطور اجرا می‌شود. وقتی خودشان نقش راننده یا عابر یا پلیس را بازی می‌کنند، مفاهیم در ذهنشان می‌ماند. این نوع آموزش تجربه‌محور، چندین برابر مؤثرتر از خواندن و حفظ کردن است.

فرهنگ‌آموزی از کودکی

همچنین رضا نوروزی، مدیرعامل سازمان مدیریت و مهندسی شبکه حمل و نقل شهرداری مشهد، با اشاره به استقبال گسترده مدارس و خانواده‌ها می‌گوید: بوستان ترافیک از ابتدای امسال بیش از ۳ هزار دانش‌آموز را آموزش داده است. این رقم با وجود تعطیلی تابستان، نشان‌دهنده استقبال بالاست. هر نوبت آموزش بین شصت تا هشتاد دانش‌آموز را پوشش می‌دهد و تمرکز بر رده‌های سنی مهدکودک تا پایه سوم دبستان است؛ زیرا در این سنین، هم میزان پذیرش آموزش و هم تأثیرگذاری، بیشتر است.

او ادامه می‌دهد: درکنار آموزش‌های ترافیکی، دوره‌های ایمنی آتش‌نشانی نیز به صورت مشترک برای کودکان برگزار شده است تا آن‌ها علاوه بر قوانین و نکات ترافیک، با اصول ایمنی در برابر حوادث آتش‌سوزی نیز آشنا شوند. برنامه‌های آموزشی ویژه بزرگ‌سالان نیز درنظر گرفته شده است، اما اولویت فعلی، آموزش کودکان است؛ چراکه شکل‌گیری فرهنگ صحیح باید از سنین کم آغاز شود.

مدرسه‌ای برای زندگی

حبیب صادقی، مدیر آموزش و پرورش ناحیه ۲ مشهد، نیز این طرح را گامی در مسیر تحقق «مدرسه تراز» می‌داند و می‌گوید: دانش‌آموزان فرصت دارند بخشی از آموزش‌های خود را در فضایی متفاوت از محیط کلاس و در بستری شاد، متنوع و تجربه‌محور دریافت کنند. این اقدام علاوه بر ارتقای کیفیت یاددهی-یادگیری، بستری فراهم می‌آورد تا آموزش‌های مرتبط با فرهنگ صحیح عبور و مرور و ایمنی ترافیک از سنین کم نهادینه شود.

او تأکید می‌کند: مدرسه نه تنها محلی برای تحصیل دروس رسمی، بلکه محیطی برای پرورش مهارت‌های زندگی و مسئولیت‌پذیری اجتماعی است. اجرای این طرح، گامی ارزشمند در مسیر تحقق مدرسه‌ای است که علاوه بر ارتقای علمی، به پرورش اجتماعی، فرهنگی و مهارتی دانش‌آموزان نیز توجه می‌کند و آنان را برای ایفای نقش مؤثر در جامعه، آماده می‌سازد.

آموزش فرهنگ و ایمنی از طریق تجربه، می‌تواند ماندگارتر و جذاب‌تر از آموزش‌های سنتی باشد. این شیوه آموزشی، با ترکیب مهارت‌های زندگی، حس مسئولیت و رعایت قانون، گامی بلند در ساخت آینده‌ای ایمن‌تر و قانون‌مدارتر برای مشهد برداشته است.